

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

On kannatettavaa, että epäselvää sääntelyä ja palvelukokonaisuutta selkeytetään. Myönteistä on myös se, että esitys turvaa edelleen erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden asemaa, mutta omatyöntekijyys tulee kuitenkin säilyttää sosiaalityöntekijällä. On myös kannatettavaa, että kansalaisten mahdollisuuksia saada yhteys sosiaalihuoltoon vahvistetaan. Lisäksi on perusteltua, että päihdetyön erityiset palvelut jäävät uudistuksen ulkopuolelle ja säilyvät lainsäädännössä.

Lakiesityksestä välittyy kuitenkin vaikutelma, että laadullisen uudistuksen sijaan kyse on ensisijaisesti merkittäviä säästöjä tavoittelevasta uudistuksesta, joka pyritään saattamaan voimaan nopealla aikataululla ilman riittävää ja huolellista vaikutusten arviointia.

Sosiaalihuollon asiakkuudessa on noin 800 000 ihmistä (THL), joten uudistusehdotus koskettaa merkittävää joukkoa kansalaisia. Uudistus heikentäisi sosiaalihuollon asiakkaiden oikeuksia turvaavaa lainsäädäntöä, millä on vaikutuksia asiakkaiden oikeudelliseen asemaan ja asiakasturvallisuuteen. Erityisen huolestuttavaa on, että ehdotetut muutokset kohdistuvat samoihin ihmisiin, joihin on jo aiemmin kohdistettu merkittäviä sosiaaliturvan heikennyksiä ja joiden asema on valmiiksi heikko.

Lakiesityksessä ehdotetaan purettavaksi yksityiskohtaista sääntelyä, mikä mahdollistaisi hyvinvointialueille aiempaa joustavamman tavan järjestää sosiaalipalveluja sekä ratkaista, millaisia työtapoja, menetelmiä ja ammatillista osaamista käytetään ja miten monialaisuutta toteutetaan. Hyvinvointialueiden resurssit ja valmiudet vastata laajoihin muutoksiin vaihtelevat kuitenkin merkittävästi, minkä seurauksena alueellinen eriarvoisuus voi kasvaa. Lakiesityksen säästötavoitteella on väistämättä vaikutuksia myös hyvinvointialueiden sosiaalihuollon henkilöstöresursseihin ja siten oikea-aikaisen ja tarpeenmukaisen sosiaalihuollon saatavuuteen.

Sosiaalihuollon toimintamalleja ja palveluiden sisältöä tulee kehittää, rakenteellisia esteitä purkaa, pirstaleista järjestelmää selkeyttää ja sote-integraatiota tiivistää. Näiden tavoitteiden toteuttaminen ei kuitenkaan edellytä asiakaslähtöisen sosiaalihuoltolain purkamista.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esityksen tavoitteena on selkeyttää ja uudistaa sosiaalihuoltolakia hyvinvointialueen sosiaalihuollon keskeisenä sisältölakina. Tavoitteena on keventää hallinnollista työtä, vähentää ammattihenkilöiden kirjaamiseen käyttämää työaikaa ja kohdentaa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työtä yhä enemmän asiakkaan oikea-aikaiseen tukemiseen. Tavoitteena on myös kiinnittää huomiota sosiaalihuollon asiakkuuteen sekä asiakassuunnitelmaan kuuluvaan vaikuttavuuden arviointiin ja parantaa siten sosiaalihuollon vaikuttavuutta.

Käytännössä esityksellä lakkautettaisiin osa sosiaalihuollon lakisääteisistä palveluista, heikennettäisiin matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää tukea, kevennettäisiin sosiaalihuollon lakisääteistä asiakasprosessia, purettaisiin toimivia moniammatillisia sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita ja väljennettäisiin erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden omatyöntekijän pätevyysvaatimuksia. Lakiesitys lisäisi merkittävästi hyvinvointialueiden harkintavaltaa sosiaalihuollon järjestämisessä niin palveluiden kuin ammatillisen osaamisenkin osalta. Lisäksi tiettyjä asiakasmaksuja ehdotetaan korotettavaksi. Muutosten vaikutuksia tarkastellaan yksityiskohtaisemmin lausunnon eri osioissa.

Kuvatun kaltaiset heikennykset harvoin johtavat todellisiin kustannussäästöihin. Mikäli asiakkaat eivät saa oikea-aikaista ja tarpeitaan vastaavaa tukea, ongelmat usein syvenevät ja elämäntilanteet kriisiytyvät. Tällöin raskaampien, korjaavien ja kustannuksiltaan merkittävästi kalliimpien palveluiden tarve lisääntyy.

Sosiaalihuolto on lakisääteistä toimintaa ja myös sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet määritellään laissa. Ehdotetut muutokset vaarantavat sosiaalipalveluiden laatua ja heikentävät asiakkaiden asemaa ja oikeusturvaa sekä lisäävät alueellisia eroja palvelujen saatavuudessa ja

sisällössä, mikä heikentää myös asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Tällainen kehitys ei ole taloudellisesti, eikä inhimillisesti kestävä.

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen tavoitteena on julkisen talouden rahoitusaseman kohentaminen ja yhtenä toimenpiteenä tähän tavoitteeseen pääsemiseksi on päätetty sosiaalihuoltoon kohdennettavasta 100 miljoonan euron säästötavoitteesta. Esityksen tosiasiallisena tavoitteena vaikuttaakin olevan julkisen talouden menokasvun hillintä.

Lakiesityksen vaikutuksia tulisi arvioida nykyistä perusteellisemmin erityisesti asiakkaiden oikeuksien toteutumisen, palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden sekä pitkän aikavälin kustannusvaikutusten näkökulmasta.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva 5a§. Pykälään siirrettäisiin voimassa olevasta sosiaalihuoltolaista erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen määritelmät osittain täsmennettyinä.

On kannatettavaa, että erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskevaa sääntelyä selkeytetään ja kootaan samaan pykälään. Nykyinen määritelmä on koettu vaikeaselkoiseksi, ja sitä on myös tulkittu ja sovellettu hyvinvointialueilla eri tavoin, mikä on asettanut sosiaalihuollon asiakkaat eriarvoiseen asemaan.

Pykäläesityksessä ongelmana voidaan kuitenkin pitää sitä, ettei tuen tarpeiden tarkempia syitä, kuten esimerkiksi päihteiden ongelmakäyttöä ja riippuvuuskäyttämistä, enää sisällytetä säännökseen. Tämän seurauksena myös uusi pykälä jää melko yleisluonteiseksi ja jättää merkittävää tulkinnanvaraa, mikä voi edelleen johtaa alueellisesti vaihteleviin käytäntöihin ja asiakkaiden eriarvoiseen kohteluun.

Tältä osin viittaa myös 36 ja 42 §:iin ehdotettuihin muutoksiin. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Lisäksi heidän omatyöntekijänsä oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä, ja tehtävää on hoidettava virkasuhteessa. Lakiesityksessä näihin pykäliin ehdotetaan muutoksia, jotka väljentyisivät nykyisiä kelpoisuusvaatimuksia siten, että sosiaalityön osaaminen turvattaisiin vain lasten osalta. Aikuisten kohdalla palvelutarpeen arvioinnista voisi jatkossa vastata ja omatyöntekijänä toimia ”virkasuhteessa oleva sosiaalihuollon

ammattihenkilölaissa tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö”. Tältä osin ehdotus jättää sääntelyn aiempaa väljemmäksi.

Edellä kuvattu muutosehdotus yhdistettynä siihen, että lakiesityksessä ehdotetaan kumottavaksi sosiaalityöntekijöiden riittävyttä koskeva säännös (49 a § 2 mom.), jättäisi hyvinvointialueille aiempaa laajemman harkintavallan vähentää sosiaalityön roolia sosiaalihuollossa. Samalla kaventuisi juuri se yhteiskuntatieteelliseen tutkimustietoon perustuva asiantuntemus, jota erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat tarvitsevat. Sosiaalityön osaamisen vähentyminen hyvinvointialueilla voi vaarantaa erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden asiakasturvallisuuden sekä heidän oikeuksiensa toteutumisen.

Huolta herättävät myös lakiesityksen säästötavoitteet. Riskinä on, että hyvinvointialueilla jätetään säästösyistä määrittelemättä erityisen tuen tarvetta, koska erityisen tuen status oikeuttaa asiakkaan lakisäateisiin toimenpiteisiin ja palveluihin, kuten palvelutarpeen arviointiin, asiakassuunnitelman laatimiseen ja omatyöntekijän nimeämiseen.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Nykyinen sosiaalihuoltolain 7b§, joka koskee mielenterveyden edistämistä ja ehkäisevää päihdetyötä, esitetään kumottavaksi. Sen tilalle ehdotetaan uutta hyvinvoinnin edistämistä koskevaa 10a§:ää, johon koottaisiin kaikkia asiakasryhmiä koskevat hyvinvoinnin edistämisen säännökset.

Ehdotettu pykälä jää liian yleisluonteiseksi. Pykälässä ei enää yksilöitäisi tuen tarpeita, mikä lisää pykälän tulkinnanvaraisuutta ja voi heikentää käytännön toimeenpanoa hyvinvointialueilla. Lisäksi ehkäisevän työn jatkuvuuden näkökulmasta on erityisen ongelmallista, ettei pykälässä mainittaisi enää lainkaan mielenterveyden edistämistä tai ehkäisevää päihdetyötä.

Ehdotuksen seurauksena ehkäisevän päihdetyön käsite poistuisi sosiaalihuoltolaista kokonaan. Uudessa säännöksessä viitataan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin, jossa ehkäisevää päihdetyötä ei myöskään erikseen mainita. Vaikka ehkäisevää päihdetyötä koskeva sääntely säilyisi edelleen laissa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä, tähän lakiin ei uudessa 10a§:ssä viitata. Tämä vuoksi jää epäselväksi, ohjaako sääntely jatkossa riittävällä tavalla ehkäisevän päihdetyön toteuttamista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö tulee säilyttää sosiaalihuollossa selkeästi tunnistettavana ja riittävän velvoittavana tehtäväkokonaisuutena.

On sinällään kannatettavaa, että hyvinvoinnin edistämistä väestötasolla vahvistetaan erillisellä pykälällä. Koska järjestöillä on keskeinen rooli ehkäisevän hyvinvointityön toteuttamisessa, niiden roolia kokonaisuudessa tulee täsmentää.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Lakiehdotuksessa ehdotetaan, että sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta säädettäisiin jatkossa sosiaalihuollon ammatillisena asiantuntijatyönä. Tällöin sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ei enää määriteltäisi sosiaalipalveluiksi, eikä niiden myöntämisestä tehtäisi hallintopäätöstä.

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat kuitenkin tosiasiallista hallintotoimintaa, joka sisältää muun muassa arviointi- ja selvitystyötä, suunnitelmien laatimista, päätöksentekoa sekä muita viranomaistehtäviä. Tämän vuoksi sosiaalihuollon asiakkaalla tulisi jatkossakin olla oikeus saada hallintopäätös näiden toimintojen osalta. Hallintopäätös on keskeinen asiakkaan oikeusturvaa turvaava väline, sillä se tekee palvelusta näkyvän, perustellun ja muutoksenhakukelpoisen. Hallintopäätöksestä luopuminen heikentäisi asiakkaan oikeudellista asemaa.

Lakiehdotuksen mukaan sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta toteutettaisiin jatkossa ensisijaisesti suhteessa sosiaalipalveluihin. Työskentelyn painopisteen siirtäminen palveluista sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen edellyttää kuitenkin riittäviä resursseja ja osaamista, jotta kaikkien tukea tarvitsevien asiakkaiden tarpeisiin voidaan vastata asiakaslähtöisesti ja oikea-aikaisesti.

Lisäksi on välttämätöntä varmistaa, ettei asiakkaan oikeus hänen tarvitsemiinsa sosiaalipalveluihin heikkene tilanteessa, joissa sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sellaisenaan eivät ole asiakkaan tuen tarpeisiin nähden riittäviä tai tarkoituksenmukaisia. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, etteivät hyvinvointialueiden omat ohjeistukset tai rakenteelliset ratkaisut rajoita viranhaltijoiden harkinta- ja päätösvaltaa ja siten heikennä asiakkaiden oikeutta hänen tarvitsemiinsa palveluihin ja tukeen. Tältä osin viitataan useisiin valvovien viranomaisten ratkaisuihin (mm. EOAK/6302/2024, AVI 3.4.25, AVI 8.9.25, Valvira ja AVI 6.11.2025).

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Lakiehdotuksessa esitetään, että uusi lapsiperhepalvelu korvaisi nykyisen perhetyön, kasvatus- ja perheneuvonnan, lastensuojelulain mukaisen tehostetun perhetyön sekä kotiin vietävänä tai päivämuotoisena ryhmätoimintana toteutettavan perhekuntoutuksen.

On kannatettavaa, että varhaisia palveluja vahvistamalla pyritään ehkäisemään lastensuojelun tarvetta. Kasvatus- ja perheneuvonta on moniammatillinen ja monitieteinen palvelu, jossa yhdistyvät sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen osaaminen. Sen tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta ja turvata lapsen hyvinvointi, myönteinen kasvu ja kehitys. Palvelun matala kynnys mahdollistaa oikea-aikaisen tuen tarjoamisen ja ehkäisee perheiden tilanteiden kriisiytymistä ja kustannuksiltaan huomattavasti kalliimpien palveluiden tarvetta.

Onkin ristiriistaista, että ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea tarjoava kasvatus- ja perheneuvonta esitetään poistettavaksi sosiaalihuollon lakisääteisistä palveluista. Riskinä on, että hyvinvointialueet vähentävät palvelua tai luopuvat sen järjestämisestä kokonaan, jos sen tarjoaminen ei enää perustu lakiin. Lakiesityksestä jää epäselväksi, miten kasvatus- ja perheneuvonnan monitieteellinen ja moniammatillinen osaaminen, menetelmät ja työmuodot sisällytettäisiin uuteen lapsiperhepalveluun siten, että palvelu olisi asiakkaille jatkossakin aidosti laadukas ja riittävä.

Lakiehdotus käytännössä nostaisi lastensuojelun asiakkuuden kynnyistä, sillä jatkossa lasten asiakkuudet alkaisivat lähtökohtaisesti sosiaalihuollon asiakkuuksina. Esityksen mukaan noin 9600 lasta siirtyisi lastensuojelun asiakkuudesta sosiaalihuoltolain mukaisiksi asiakkaiksi. On välttämätöntä arvioida, ovatko sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut resursoinnin ja osaamisen näkökulmasta riittäviä vastaamaan näiden lasten tuen tarpeisiin. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat myös alttiimpia määrärahojen vaikutuksille kuin lastensuojelulain mukaiset palvelut. Tämä voi käytännössä heikentää lasten oikeutta saada oikea-aikaista ja riittävää tukea.

On myös huomioitava, että sosiaalihuollon asiakkuus on perheille vapaaehtoista ja perustuu vanhempien haluun ottaa apua vastaan. Mikäli esitetty muutos toteutuu, tarvitaan siirtymäsäännös, jolla varmistetaan, ettei yhdenkään lapsen tuki katkea palvelusta toiseen siirryttäessä.

Suomessa on noin 89 000 lasta, joiden vanhemmista toisella tai molemmilla on ollut vakava päihdeongelma ennen lapsen täysi-ikäisyyttä. Vanhemman päihdeongelma on yksi yleisimmistä lastensuojeluasiakkuuden syistä (1). Lapsen edun tulee ohjata päätöksentekoa lapsia koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa. Myös jatkossa lastensuojelun asiakkuudella on tarvittaessa varmistettava lapsen ja perheen oikeus oikea-aikaiseen ja riittävään tukeen sekä lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun.

(1: THL: <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/293b37d6-dfc6-4048-9a4c-9001100831fc/content>)

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Lakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu, joka korvaisi nykyisen kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen sekä vammaisten henkilöiden työtoiminnan ja työllistymistä tukevan toiminnan.

Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen ei ole kannatettavaa. Vuonna 2025 kuntouttavan työtoiminnan palvelussa oli 22 900 henkilöä. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu heikossa työmarkkina-asemassa oleville ihmisille, joilla on merkittäviä työ- ja toimintakyvyn rajoitteita ja jotka tarvitsevat tukea sekä arjen hallintaan, että työelämävalmiuksien vahvistamiseen. Palvelun tavoitteena on ollut myös esimerkiksi päihdekuntoutuksen tukeminen.

Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen vaikuttaisi erityisesti kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleviin ihmisiin ja heidän sosiaalisten perusoikeuksiensa toteutumiseen. Riskinä on, että henkilöt, joilla ei ole riittävää toimintakykyä osallistua työvoimaviranomaisten palveluihin tai jotka eivät eri syistä osallistu ehdotettuun korvaavaan palveluun, jäävät palvelujen ulkopuolelle. Tämä voi johtaa ongelmien syvenemiseen ja esimerkiksi päihteiden käytön lisääntymiseen. Myös lakiesityksessä tunnistetaan tällaisia haitallisia vaikutuksia (s. 164).

Nykyisin asiakkaalla on subjektiivinen oikeus kuntouttavaan työtoimintaan, kun taas ehdotettu uusi palvelu olisi määrärahasidonnainen. Tämä voi johtaa siihen, että palvelun saatavuus hyvinvointialueilla vähenee, mikä heikentäisi erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden osallisuutta ja oikeutta saada tarvitsemansa tuki.

Mikäli muutokset toteutetaan, on varmistettava nykyisten asiakkaiden palveluiden jatkuvuus, eikä kuntouttavaa työtoimintaa tule lakkauttaa ilman välittömästi saatavilla olevia korvaavia palveluita. Lisäksi tarvitaan riittävät siirtymäajat, joilla turvataan asiakkaiden hallittu siirtyminen korvaavaan palveluun.

Lakiesityksen mukaan uusi palvelu olisi velvoittava silloin, kun se sisällytettäisiin työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023) tarkoitettuun monialaiseen työllistymissuunnitelmaan. On kuitenkin tärkeää huomioida, että kaikilla työikäisillä henkilöillä ei ole sellaista fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista toimintakykyä, joka mahdollistaisi työllistymisen ja työelämässä selviytymisen.

Esimerkiksi akuutista päihdeongelmasta kärsivä henkilö tarvitsee ensisijaisesti tukea päihteettömän arjen rakentamiseen ja toimintakyvyn vahvistamiseen. Tällaisissa tilanteissa ohjaus työllisyyspalveluiden piiriin ei ole tarkoituksenmukaista. Työllisyyspalvelujen asiakkaiksi tulisi ohjautua vain henkilöt, joilla on riittävä fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky sitoutua työllistymissuunnitelmaan, osallistua työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin ja hakea aktiivisesti työtä.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Neuvonta ja ohjaus

Ehdotuksen tavoite neuvonnan ja ohjauksen saatavuuden vahvistamisesta on kannatettava. Asiakkaiden neuvonta ja ohjaus edellyttää kuitenkin sosiaalihuollon ammattihenkilöiden osaamista. Riittävä saatavuus on varmistettava asiakasturvallisuuden toteutumiseksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Ehdotetussa muutoksessa tätä koskeva nimenomainen velvoite kuitenkin poistettaisiin. Tältä osin nykyisen 6§:n mukainen sääntely tulee säilyttää.

Vireille tulo ja sosiaalihuollon asiakkuus

Ehdotuksen mukaan sosiaalihuoltoasia tulisi vireille asiakkaan tai muun tahon yhteydenotosta, ilmoituksesta tai hakemuksesta taikka silloin, kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävässään saanut tietää mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä.

On kannatettavaa, että vireilletuloa koskevaa sääntelyä selkeytetään ja että ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta lisätään vireilletulon perusteeksi. Myös asiakkuuden alkamista koskeva täsmennys tuen tarpeen arvioinnin alkaessa, on kannatettava. Pelkkä ohjaus ja neuvonta tai yhteydenottoon tai ilmoitukseen perustuva ensivaiheen arvio ei siten vielä käynnistäisi sosiaalihuollon asiakkuutta.

Yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon

On kannatettavaa, että yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon neuvonnan ja ohjauksen saamiseksi viipymättä turvataan uudella sääntelyllä. Ehdotuksen mukaan henkilöllä olisi oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoasian vireilletulosta.

Sääntelyn toteutuminen käytännössä edellyttää hyvinvointialueilta riittäviä resursseja, jota tiukka taloustilanne voi haastaa. Jotta asiakkaat eivät joudu alueellisesti eriarvoiseen asemaan, määräaikojen toteutumista tulee seurata systemaattisesti.

Tuen tarpeen arviointi

Palvelutarpeen arvioinnista käsitteenä sekä arviointia koskevista määräajoista luovuttaisiin, eikä palvelutarpeen arviointiin muodostuisi jatkossa subjektiivista oikeutta. Myös palvelutarpeen kirjaamista koskeva sääntely kumottaisiin. Jatkossa tuen tarpeen arviointi toteutuisi neuvonnan ja ohjauksen yhteydessä, seitsemän arkipäivän kuluessa järjestettävässä henkilökohtaisessa keskustelussa tai tarvittaessa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen yhteydessä.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan palvelutarpeen arviointi on osa sosiaalihuollon lakisääteistä prosessia ja keskeinen osa asiakkaan oikeusturvaa. Arviointi toteutetaan yhteistyössä asiakkaan ja tarvittavien verkostojen kanssa asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen sekä toiveet, mielipiteet ja tarpeet huomioiden. Palvelutarpeen arvioinnissa asiakkaalle selvitetään hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa, erilaiset toimenpide- ja palveluvaihtoehdot sekä niiden vaikutukset. Arviointi muodostaa perustan asiakassuunnitelmalle sekä tarvittavien palvelujen ja tukitoimien järjestämiselle. Näin varmistetaan, että tuki on oikea-aikaista, oikeanlaista, riittävää ja palvelut toimivat yhteen ja vastuista sekä käytännön toteutuksesta on sovittu.

Lakiesityksessä todetaan, että palvelutarpeen arviointi sitoo ammattilaisten työaikaa. Esitetty perustelu viittaa siihen, että muutoksella tavoitellaan ensisijaisesti säästöjä asiakkaan oikeusturvan ja edun kustannuksella.

Ehdotettu muutos ei ole kannattava ja nykyinen palvelutarpeen arviointia koskeva sääntely tulee säilyttää. Subjektiivinen oikeus huolellisesti toteutettuun palvelutarpeen arviointiin tulee säilyttää. Asiakkaan yksilölliset tuen tarpeet muodostavat perustan sosiaalihuollon järjestämiselle. Tuen tarpeen alustava arviointi on mahdollista toteuttaa neuvonnan ja ohjauksen yhteydessä, mutta yksilöllisen tilanteen ja palvelutarpeen tarkempi arviointi edellyttää huolellista selvittämistä ja riittävää aikaa.

Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa arvioinnin toteuttamisen joustavasti asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa, eikä sääntelyn muuttaminen ole tältä osin välttämätöntä. Käytäntöjä voidaan kehittää myös ilman lainsäädännön muutosta, esimerkiksi vahvistamalla sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota ja vähentämällä päällekkäisiä palvelutarpeen arviointeja yhteisillä arvioinneilla.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Asiakassuunnitelma

Lakiesityksen ehdotus siitä, että erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle olisi aina laadittava asiakassuunnitelma, on kannatettava. Myös ehdotus yhden, koko sosiaalihuollon kattavan asiakassuunnitelman laatimisesta (39 §, 4 mom.) on perusteltu. Muilta osin (39§, 2 mom.) ehdotus edellyttää tarkempaa konkretisointia ja soveltamisohjeistusta.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa asiakkaalle laadittaisiin asiakassuunnitelma vain silloin, kun asiakkaan tilanne, tuen tarve tai myönnetty tuki on sellaista, että asiakkaan sosiaalihuollon suunnittelu, toteuttaminen tai seuranta sitä edellyttävät. Asiakassuunnitelman laatiminen on jo tällä hetkellä harkinnanvaraista, ja se voidaan jättää tekemättä, jos sen laatiminen on ilmeisen tarpeetonta (SHL 39 §). Tältä osin lainsäädäntö ei edellytä muutosta, vaan käytäntöjen selkeyttämistä.

Asiakassuunnitelma vastaa useisiin sosiaalihuoltolain keskeisiin velvoitteisiin, kuten asiakkaan edun huomioimiseen (SHL 1301/2014, 4 §), sosiaalihuollon keskeisten periaatteiden noudattamiseen (30 §) sekä asiakkaan kuulemiseen ja oikeuteen saada selvitys eri vaihtoehtoista (31 §). Asiakkaan näkökulmasta asiakassuunnitelma merkitsee konkreettista lupautua tuesta ja palveluista. Se dokumentoi asiakkaan tuen tarpeet, tarvittavat toimenpiteet ja palvelut sekä konkretisoi työskentelyn tavoitteet ja aikataulun. Lisäksi asiakassuunnitelma toimii palvelujen yhteensovittamisen välineenä, ohjaa monitoimijaista työskentelyä, mahdollistaa tavoitteiden toteutumisen seurannan ja toimii hallintopäätösten perustana.

Asiakassuunnitelmaa koskevan sääntelyn keventäminen on asiakkaan edun ja oikeusturvan kannalta ongelmallista, eikä siten kannatettavaa. Ehdotus on ristiriidassa myös sen kanssa, että lakiesitys asettaa hyvinvointialueille velvollisuuden arvioida säännöllisesti asiakkaalle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja tuen vastaavuutta asiakkaan tarpeisiin. Epäselväksi jää, miten tähän velvoitteeseen voidaan käytännössä vastata, jos kirjaamisvelvoitetta kevennetään.

Omatyöntekijä

Lakiesityksen mukaan asiakkaalle nimettäisiin omatyöntekijä asiakkuuden ajaksi, jos se on asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi tarpeellista. Esitys ei tältä osin merkittävästi muuta nykyistä sääntelyä, joka jo mahdollistaa harkinnan omatyöntekijän nimeämisessä. On kuitenkin ristiriitaista, että sosiaalihuollossa omatyöntekijän nimeämistä koskevaa velvoittavuutta kevennetään samaan aikaan, kun terveydenhuollossa kehitys etenee kohti omalääkärimallia.

On kannatettavaa, että lakiesitys turvaa edelleen oikeuden omatyöntekijään erityistä tukea tarvitseville asiakkaille. On myös kannatettavaa, että omatyöntekijän tehtävistä säädetään laissa. Sosiaalihuollon asiakkailla on usein kasautuneita ja moninaisia ongelmia, jotka edellyttävät useita samanaikaisia palveluita ja tukitoimia. Omatyöntekijällä on keskeinen rooli palvelukokonaisuuden koordinoijana sekä asiakkaan osallisuuden ja edun varmistamisessa.

Merkittävä muutos koskee omatyöntekijän ammatillista kelpoisuutta. Esityksessä ehdotetaan nykytilaa vastaavasti, että erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä. Sen sijaan erityistä tukea tarvitsevien täysi-ikäisten asiakkaiden osalta tämä ammatillinen vaatimus poistuisi. Riittävä ammatillinen osaaminen on keskeinen asiakasturvallisuutta ja sosiaalihuollon laatua turvaava tekijä.

Lakiesityksen 49 c §:ssä sosiaalityöntekijälle säädetyt erityiset tehtävät kohdistuvat erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tarpeisiin. Tämän vuoksi erityisen tuen tarvetta ei ole perusteltua irrottaa sosiaalityöstä, vaan myös erityistä tukea tarvitsevien aikuisten omatyöntekijänä tulee jatkossakin toimia sosiaalityöntekijä. Mikäli tätä ammatillista vaatimusta ei määritellä lakitasolla, vaarana on, että sosiaalihuollon asiakkaat päätyvät valtakunnallisesti eriarvoiseen asemaan ammatillisen asiantuntemuksen ja palvelun laadun suhteen.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotettu sääntely erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoituksesta on kannatettava. Ehdotettu asiakasmäärä (47 lasta / erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijä) on kuitenkin merkittävästä suurempi kuin lastensuojelussa sovellettava asiakasmitoitus (30 asiakasta yhtä lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää kohden). Kuten lakiesityksessäkin todetaan (s. 157), ehdotettu mitoitus on myös kansainvälisesti tarkastellen korkea erityistä tukea tarvitsevien lasten sosiaalityöhön.

THL:n asiantuntija-arvion mukaan noin 9 600 lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevaa lasta voisi jatkossa saada tarvitsemansa tuen sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tämän vuoksi tarvitaan huolellinen arvio siitä, pystytäänkö sosiaalihuollossa tosiasiallisesti vastaamaan lastensuojelusta siirtyvien lasten erityisiin tuen tarpeisiin. Lisäksi on välttämätöntä säätää siirtymäsäännöksestä, jolla varmistetaan, ettei yhdenkään lapsen asiakkuus katkea palvelujärjestelmämuutoksen yhteydessä.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Lakiin ehdotetaan uutta pykälää, jolla säädettäisiin niistä asiakastilanteista tai sosiaalihuollon asiakkuuksista, joista sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) 9 §:n mukainen sosiaalityöntekijä vastaa niiden edellyttämän erityisen osaamisvaateen perusteella.

On perusteltua ja kannatettavaa, että sosiaalihuollon työtehtävät määräytyvät henkilöstön koulutuksen ja ammatillisen osaamisen mukaisesti. Tämä varmistaa sosiaalihuollon laatua ja asiakasturvallisuutta. Lakiesityksessä sosiaalityöntekijälle määritellyt erityiset tehtävät ovat lähtökohtaisesti perusteltuja ja tarkoituksenmukaisia. Näiden tehtävien asianmukainen hoitaminen edellyttää sosiaalityöntekijän yhteiskuntatieteellisen koulutuksen tuottamaa osaamista.

Saman aikaisesti esitetään kumottavaksi 49 a § 2 momentti, jolla on tähän asti turvattu asiakastyöhön osallistuvien virkasuhteisten sosiaalityöntekijöiden riittävyys. Lakiesitys jättää hyvinvointialueille vastuun varmistaa, että sosiaalityöntekijän työpanos sekä sosiaalityöntekijälle lainsäädännössä määritellyt erityiset tehtävät kohdennetaan asiakkaiden tarpeisiin nähden asianmukaisesti. Hyvinvointialueiden tiukassa taloustilanteessa on riski, että sosiaalityöntekijälle osoitettuja tehtäviä siirtyy asiakkaan edun vastaisesti muiden ammattiryhmien toteutettavaksi. Tämä voi heikentää asiakasturvallisuutta ja sosiaalihuollon laatua. Sosiaalityön asiantuntijuutta tarvitaan erityisesti erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla.

Säätelyn toteutumisen varmistaminen edellyttää järjestelmällistä seurantaa ja valvontaa.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Lakiesityksessä ehdotetaan uutta pykälää, jossa säädettäisiin sosiaalihuollon toiminnasta vastaavasta viranhaltijasta sekä tämän tehtävistä ja vastuista. Säännös vastaisi olennaisilta osin terveydenhuoltolain (1326/2010) 57 §:n säännöstä terveydenhuollon vastaavasta lääkäristä.

Ehdotus on kannatettava. On tärkeää varmistaa sosiaalihuollon laatu säätämällä laissa vastaavan viranhaltijan tehtävästä. On asiakkaan edun mukaista, että sosiaalihuollon toiminnan lainmukaisuutta, laatua ja asiakasturvallisuutta seurataan sekä sisällöllistä kehittämistä, sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota ja toiminnan vaikuttavuutta edistetään, ohjataan ja johdetaan hyvinvointialueilla vastaavan viranhaltijan toimesta.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Lakiesityksessä kirjaamisvelvoitetta ehdotetaan kevennettäväksi. Esitetyn arvion mukaan sosiaalihuollossa noin kolmannes työajasta kohdistuu kirjaamiseen, ja esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden arvioidaan käyttävän kirjaamiseen keskimäärin kolme tuntia päivässä. Ongelmallisena pidetään myös kirjaamista hankaloittavia tietojärjestelmiä.

Asiakastietojen kirjaamisvelvoitetta ei tule keventää. Kirjaaminen on keskeinen osa sosiaalihuollon valvontaa sekä asiakkaan ja ammattilaisen oikeusturvaa.

Kirjaamista ei tule tarkastella irrallisena asiakastyön osana. Sosiaalihuollossa on kehitetty osallistavaa kirjaamista, jossa kirjaaminen toteutuu osana käytännön asiakastyötä.

Tietojärjestelmiin liittyvät ongelmat tulee ratkaista tietojärjestelmiä kehittämällä, ei keventämällä kirjaamisvelvoitteita. Yhtenäiset tietorakenteet (rakenteinen kirjaaminen) tukevat työn sujuvuutta, ja myös tekoälyn hyödyntämistä kirjaamisen tukena on perusteltua selvittää.

Sekä sosiaalihuoltolaki, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki velvoittavat arvioimaan ja seuraamaan sosiaalihuollon vaikuttavuutta. Kirjaaminen on keskeinen tiedon tuottamisen väline, eikä työn vaikuttavuutta ole mahdollista osoittaa ilman riittävää dokumentointia. On siten ristiriitaista keventää kirjaamisvelvoitteita ja samalla edellyttää työn vaikuttavuuden arviointia ja seurantaa.

Ehdotuksen mukaan kirjaamisvelvoite painottuisi jatkossa ”olennaisiin ja riittäviin tietoihin”, tavoitteena vähentää epäolennaisten asioiden kirjaamista. Ehdotuksessa ei kuitenkaan riittävällä tarkkuudella määritellä, mitä pidetään olennaisina ja riittävinä tietoina sosiaalihuollon asiakkuuksien suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan kannalta.

Mikäli kirjaamisvelvoitetta kevennettäisiin, velvoitteen täyttäminen ei voi jäädä yksittäisen ammattihenkilön harkinnan varaan. Tarvitaan tarkempaa valtakunnallista sisältöohjausta, jotta

voidaan varmistaa asiakkaan ja ammattihenkilön oikeusturvan kannalta riittävä ja yhdenmukainen kirjaaminen.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta sekä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta, kuten esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu, perittäviä maksuja esitetään korotettavaksi.

Asiakasmaksujen korottaminen ei lähtökohtaisesti ole kannatettavaa. Korotuksilla on kielteisiä vaikutuksia kansalaisten toimeentuloon. Kun korotukset kohdistuvat samanaikaisesti sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon asiakasmaksuihin, ne voivat muodostua esteeksi palveluihin ja hoitoon hakeutumiselle.

Kuten lakiehdotuksessa todetaan (s. 137), myös lapset käyttävät palveluja, joiden asiakasmaksuja esitetään korotettaviksi. Korotukset heikentävät perheiden toimeentuloa ja niillä on kielteisiä vaikutuksia myös lapsiin. THL:n arvion mukaan sosiaaliturvan leikkaukset kasvattavat pienituloisten määrää noin 110 000 henkilöllä, joista noin 27 000 on lapsia. Köyhyys lisää lasten eriarvoisuutta, heikentää osallisuutta ja vaikuttaa tutkitusti pitkälle aikuisuuteen. Lapsen edun tulee ohjata päätöksentekoa valmisteltaessa lapsia koskevaa tai heihin vaikuttavaa lainsäädäntöä (Valtioneuvoston Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje 2022). Tämän vuoksi on tarpeen arvioida jo tehtyjen ja nyt esitettävien lainsäädäntömuutosten yhteisvaikutuksia.

Mikäli asiakasmaksuja korotettaisiin, hyvinvointialueiden tulee tarvittaessa hyödyntää lainsäädännön tarjoamia suojakeinoja, kuten maksujen alentamista tai perimättä jättämistä sekä toimeentulotuen myöntämistä asiakasmaksuihin, jotta asiakasmaksujen korotukset eivät johda kohtuuttomiin tilanteisiin sosiaalihuollon asiakkaille.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Sosiaalihuoltolain 14 §:ssä säädetään hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvista sosiaalipalveluista. Pykälän palveluluettelosta esitetään kumottavaksi päihde- ja riippuvuustyötä koskeva säännös (kohta 14), samalla kun päihde- ja riippuvuustyötä koskeva 24 § jäisi ennalleen.

Muutos ei ole kannatettava, eikä sitä ole riittävästi perusteltu. Esityksestä ei käy selkeästi ilmi muutoksen tavoite, oikeudellinen merkitys tai käytännön vaikutus hyvinvointialueiden järjestämisvastuuseen ja asiakkaiden oikeuksien toteutumiseen.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan päihde- ja riippuvuustyön tavoitteena on vähentää ja poistaa päihteisiin ja riippuvuuskäyttäytymiseen liittyviä hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä, vastata päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen sekä tukea päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista.

Järjestämisvastuuta ja asiakkaan oikeuksia koskevien säännösten tulee olla lainsäädännössä yksiselitteisiä ja hyvinvointialueita selkeästi ohjaavia. Päihde- ja riippuvuustyön poistaminen 14 §:n palveluluettelosta voi lisätä tulkinnanvaraisuutta palvelun järjestämisvelvollisuudesta.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalihuoltolain uudistukselle on asetettu laadullisten tavoitteiden rinnalle merkittäviä taloudellisia säästötavoitteita. Esityksen taloudellisten vaikutusten arviointi jää kuitenkin osin puutteelliseksi erityisesti henkilöstövaikutusten ja asiakastyöhön kohdistuvien seurausten osalta. Koska hyvinvointialueiden kustannuksista merkittävä osa muodostuu henkilöstökuluista, säästötoimien vaikutuksia henkilöstön riittävyyteen, työkuormaan ja asiakastyön laatuun tulisi arvioida nykyistä perusteellisemmin.

Esityksessä tulisi arvioida nykyistä kattavammin myös pitkän aikavälin taloudellisia vaikutuksia. Lyhyen aikavälin säästötoimet voivat lisätä raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarvetta, mikä heikentää uudistuksen kokonaisvaikuttavuutta sekä taloudellisesta että inhimillisestä näkökulmasta. Vaikuttavuus syntyy erityisesti ennaltaehkäisevistä, oikea-aikaisista ja riittävästä palveluista. Huolena on, että lakiesitys osin heikentää ennaltaehkäiseviä palveluja, vaikka niiden vahvistaminen olisi keskeistä kestävän palvelurakenteen kannalta.

Julkisen talouden kestävyys vahvistaminen on tärkeä tavoite, mutta sosiaalihuollon ensisijainen tehtävä on turvata ihmisten hyvinvointi, toimintakyky ja osallisuus. Taloudelliset tavoitteet eivät saa johtaa siihen, että sosiaalihuollon palvelujen saatavuus, oikea-aikaisuus tai laatu heikkenevät.

Sosiaalihuoltoa ohjaa lainsäädännön ohella myös eettiset velvoitteet, jotka edellyttävät ihmisarvoisen elämän edellytysten turvaamista. Taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa tulisi tarkastella myös kokonaisvaikutuksia asiakkaiden hyvinvointiin, yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen, eikä ainoastaan välittömiä kustannussäästöjä.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Lakiesitys ei anna kaikilta osin riittävää kuvaa uudistuksen vaikutuksista, eikä eri muutosten yhteisvaikutuksista. Esityksen valmisteluajataulu on muutosten laajuuteen nähden kiireinen, mikä herättää huolta siitä, että vaikutusten arviointi on jäänyt ja jää puutteelliseksi.

Uudistuksen yhteisvaikutuksia tulisi tarkastella nykyistä perusteellisemmin suhteessa muuhun sosiaali- ja terveyspolitiikkaan. Toimeentuloturvan heikennykset, sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitusleikkaukset sekä muutokset sosiaali- ja terveyspalveluihin voivat samanaikaisesti toteutettuina lisätä ihmisten tuen tarvetta ja kuormittaa palvelujärjestelmää merkittävästi. Esityksessä tulisikin arvioida tarkemmin vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttöön. Mikäli sosiaalihuollon saatavuus ja oikea-aikaisuus heikkenee, riskinä on elämäntilanteiden kriisiytyminen ja raskaampien sekä kalliimpien palvelujen ja hoidon tarpeen kasvu. Tämä on ristiriidassa esityksen säästötavoitteiden kanssa.

Sosiaalihuoltolakiin ehdotetut muutokset väljentäisivät sosiaalihuoltoa koskevaa sääntelyä ja heikentäisivät palvelujen lakisääteisyyttä, sisältöä, saatavuutta sekä ammatillisia osaamisvaatimuksia. Koska hyvinvointialueiden taloudelliset ja henkilöstöresurssit vaihtelevat, on olemassa riski alueellisen eriarvoisuuden lisääntymisestä sekä siitä, etteivät asiakkaat saa yhdenvertaisesti tarpeitaan vastaavaa sosiaalihuoltoa.

Samanaikaisesti lausuntokierroksella oleva lastensuojelulain uudistus liittyy kiinteästi sosiaalihuoltolakiin. Uudistusten eteneminen erillisinä osakokonaisuuksina vaikeuttaa kokonaisvaikutusten arviointia. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosten yhteisvaikutukset tulisi arvioida yhtenä kokonaisuutena.

Osa ehdotetuista muutoksista edellyttää hyvinvointialueilta palvelurakenteiden uudistamista ja toimintatapojen muuttamista, mikä vaatii suunnitelmallista kehittämistä, riittäviä resursseja ja aikaa. Muutosvaiheessa on olemassa riski palvelujen saatavuuden heikkenemisestä ja siitä, ettei tukea saa oikea-aikaisesti.

Sosiaalihuollon kehittämistarpeet liittyvät ennen kaikkea palvelujen sisällölliseen kehittämiseen, palveluiden yhteensovittamiseen, rakenteellisten esteiden purkamiseen, palvelujärjestelmän selkeyttämiseen sekä moniammatillisen yhteistyön vahvistamiseen. Näiden tavoitteiden edistäminen ei edellytä asiakaslähtöisen sosiaalihuoltolainsäädännön heikentämistä.

Mikäli lakiesitys etenee ehdotetussa muodossa, toimeenpanon tueksi tarvitaan vahvaa kansallista ohjausta, järjestelmällistä lainsäädännön toimeenpanon seurantaa sekä arviointia siitä, miten muutokset vaikuttavat asiakkaiden oikeuksiin, palveluihin, yhdenvertaisuuteen ja hyvinvointiin.

Marttila Marja
Päihdeasiamiestoiminta - erityisasiantuntija

